Танас Підопригора, присівши за вербовим пеньком, підглядає за сірою чаплею, що завмерла на мілководді. Пеньок стримить на самісінькому березі, й Підопригору вже, либонь, з півгодини не полишає надія, що чапля наблизиться, і тоді він, і іарешті, зможе добре роздивитись її.

У чаплі чорні смуги обіч голови, і її смішний, страпатий чуб 11 а потилиці теж чорний, наче виваляний у свіжому болоті. До-нга чаплина шия біліє, чистісінька, бо, мабуть, старанно вимита. Чапля мовби вгрузла, піддерши одну ногу, й так чудно бачити її на тоненькій другій, од якої падає на воду хистка тінь.

Мабуть, чекає на дрібну рибу. Але ж могла б і не чекати, хай би наблизилась до берега — тут oro скільки жаб! Хай би ловила жаб, а Підопригора вже зумів би роздивитись чаплю, особливо її віддуте воло, схоже на велику торбу.

Торба ота найдужче й цікавить Танаса Підопригору. Хлопці кажуть, ніби чапля назбирує в неї стільки риби й жаб, що дорос-лий чоловік ледве й підняв би її* з тією здобиччю. Та й хіба не збиратиме, коли сама любить поїсти, і пташенята-чапленята теж просять.

Завмерла на одній нозі — й не зворухнеться! Може, не ба-чить риби у воді? То хай би вийшла на сухе, ось побіля пенька скільки всякої комашви снує-вовтузиться. А ген і поле неподалік, упіймала б ховраха чи мишу.

Не чує чапля мовчазних благань Танаса Підопригори, не здатна втямити, як ото йому зблизька кортить побачити її торбу. Танас обачно зводиться і, ховаючись поза лепехою, починає наближатись до загадкової птахи, що вже не перший день во-рушкає його уяву. Чапля спершу не помічає Підопригору, далі опускає підігнуту ногу у воду,

проворно ступила раз, удруге — й крила її так важко черкнули повітря, аж зітхання розляглось.

Тоді Танас Підопригора випростався на повний зріст і закричав услід чаплі:

— Тікай, тікай зі своєю торбою, бо всю рибу відніму!

Чапля, мабуть, розчула погрозу, бо, низько летячи, за стіною очеретів зникла. Там у неї гніздо. Підопригора вистежив, знає. І жаль стає, що наполохав сіру чаплю. Чи так йому вже потрібна торба ота? Чи наловлена риба?

Луки зеленіють, цвітуть, міняться сивастими полисками в сонячному промінні. Підопригора, вийшовши на берег, одразу забуває про чаплю й дивиться на луки так, наче очі йому щойно розвиднились на цю красу. В груди б'є дух різнотрав'я, теплі пахощі квітів хмелять, дурманять; гострокрилі ластівки туди-сюди носять свій перлистий щебет, сіючи щедро й безтурботно на став, на луки, на Підопригору; а в небесах порозцвітало бузькового вогню більше, ніж Танасові доводилось бачити на землі за всеньке своє життя.

За вербовим пеньком бере мішок перкалевий, у якому вже є трохи назбираного цвіту лікарських рослин, і йде, дивлячись під ноги. Ось тимофіївка лучна, ось лисохвіст, ген мітлиця собача, стебла грястиці,— читає Підопригора розгорнуту книгу рідних луків, і кожна рослина озивається до нього своїм голосом. Ось болітце трапилось, а в ньому ген скільки сосонки, і жовтець росте, і листя плавуна видніє, і жабурника. Колись у цьому болітці такий славний чорногуз трапився Підопригорі, що він, у траві сховавшись, мало не півдня за красивою птицею стежив, поки чорногуз усіх жаб тут виловив. Тоді виловив, а зараз повнісінько знову розвелося, ген як скачуть...

Проскурняк тут густо порозростався, ще не цвіте. Восени Танас прийде сюди неодмінно, накопає багато коріння проскурняка. Щоб землю обмити з нього, то й далеко ходити не доведеться — вода поряд. Ген білокопитника кущі, вже поод-цвітали десь на початку весни. Можна б нарізати листя, якраз пора, воно ще не покрилось буро-іржавими плямами, та Підоггригорі нині не до біл окопитника, як і не до дяглиці, що ген нидніє біля вільхових заростей.

За вільховими заростями починається балка з пласкими схилами, по яких ростуть молоді дубочки, берізки, берести. Зійшовши вгору, Танас спиняється та й, обернувшись назад, розглядає широкі луки, дзеркальні заводі ставу, що розіллявся поміж рогози та очерету, й почувається так легко, що візьми розкриль руки — й полетиш!

Як тут, у балці, буйним килимом виткалась мати-мачуха! (/гарі травники в їхньому селі називають ці квіточки ще біл-і іухом, або ранником. Підопригора, ставши на коліна, починає зривати молоденьке листячко, покрите знизу дрібненьким білим волоссячком, і складає до окремої торбини. Гудуть над і іим джмелі, в траві снує море комашви, ген ховрашок майнув і ю схилу і, ставши на задні лапки, пискнув, хутенько шаснув у і іірку. Підопригора помічає все те краєм ока, а слухняні пальці не стомлюються рвати листя біл-пуху, торба наповнюється, в неї гладшають боки, невдовзі й зовсім круглими стали.

Підопригора схилом балки йде ближче до гайка — й перед ним уже розіллялись квітучі озерця приворотня. Танас дістає із і іеркалевого мішечка ще одну порожню торбину й заходжується зривати руками жовті тугенькі квіти. Скоро вже весь пахне приворотнем, духом його просякнутий—і долоні, й рукави сорочки, й груди. Міцний запах пижмовий стоїть у ніздрях, у горлі, що впору й задихнутись.

Е-е, тут, у балці під гайком, воля, вітерець, простір, а от на горищі в Підопригори, де сушаться трави, листя, цвіт, стебла, коріння, стоїть таке дурманне тлумовисько запахів, що голова йде обертом. Кожна лага, кожна лата, кожна щілина ще з минулого року просякли їхнім

духом, а вже цьогорічний взяток який у Підопригори великий! Там і пижмо сушиться, назбиране в пол і; і барвінок синенький, нарваний за городом, висить у мішечку; і зозулин цвіт є — позавчора ходив у старий вільшаник, то приніс; багато баранчиків, уже висушених, теж є на горищі — весною в лісі назбирав. Є інші трави, інший цвіт, і всі вони так тонко пахнуть, що в негоду, коли надвір не поткнеш носа, Підопригора залазить на горище, і йому здається, наче опинився на безмежних луках за селом чи в лісі весняному.

Скільки вже здав лікарських рослин до районної аптеки, а ще більше здасть, бо літо стоїть у розповні, бо поле, річка та гай кличуть Підопригорудо себе, щедро віддаючи свої скарби. Ще трохи йому постаратись — і здасть стільки, що якраз вистачить для перемоги в районному змаганні, де приз — поїздка в табір до Чорного моря.

Танас іще ніколи не був далі сусіднього села Човновиці (там вони з батьком минулої осені купували діжку під квашені яблука), і весь світ йому поки що увижається чи то великим лугом, що починається в них на околиці, чи то безкраїм полем, що прилягає до того лугу.

Так попасом наблизився до замшілого валуна, довкола якого поросло терном, і тут із-під каменя, пискнувши тривожно, вилетів боривітер. Сів на терновій гілці і — рудявий згори, буро-вохристий знизу, сіроголовий — стежив за Підопригорою. Мабуть, тут у боривітрів гніздечко сховано, тому-то й непокоїться, попереджає своє сімейство. Авжеж, сімейство, бо вже пора пташенятам вилупитися з яєчок Ще малі, не обійдуться без допомоги старших, літати не вміють.

Гаразд, міркує Підопригора, обминy камінь, хоч, може, тут і найбільше росте приворотня. І тільки Танас позадкував, як боривітер зірвався з тернини, пролетів над самою головою, щось прощебетавши вдячне. Мабуть, подався за якоюсь ящіркою неповороткою або за комахами та ще й спасибі каже Підопри-горі, що розбудив та нагадав.

О, чорнокорінь синьо зацвів, квітки в завійках густих, на стеблі одне та друге волотисте суцвіття. З кореня можна б добути червону фарбу, та зараз Підопригорі не до чорнокореня, його в районній аптеці не приймають. Якби там усе брали, то давно вже переносив би їм весь луг і поле, та не беруть усе, а тільки на вибір.

Сонце покотилося з полудня, можна б зі своїм багатством і додому йти, але Підопригорі так добре тут, що ноги не хочуть нести. Поклав побіля себе торбинки з цвітом та листям, сидить і слухає, як пташки виспівують, принюхується, як різнотрав'я пахне, дивиться, як усілякі кузочки біля ніг заклопотано вовтузяться.

Нікогісінько й нічогісінько в білому світі не боїться Підопригора — з жуками та мурахами він у дружбі, птахів не кривдить і їхніх гнізд не руйнує, на зайців пасток не ставить. Знає, як порозумітись із жалкою кропивою, вміє підглянути, як мале зозуленя викидає з гнізда яйця пташки, що його висиділа;

прохарчується в лісі влітку і восени, та й у лузі не пропаде з голоду — квасцю нарве, дику моркву знайде.

Весь білий світ Підопригорі за вірного товариша, бо й сам І анас йому за друга.

Узявши, нарешті, свої скарби, поволеньки рушає Підопригора додому. Гайок не хоче відпускати, манить затишком, і балка хоче втримати приворотнем, біл-пухом, чемерицею та ще всякою всячиною, однак пора Танасові, пора, вже ген-ген із полудня.

В березі стоїть човен, а в човні сидить дядько Овдій, їхній сусіда через вулицю. Сидить у човні й ладнає снасті, видно, на рибу збирається. Дядько підводить чорне своє, наче вугіллям і іамальоване, обличчя і пильно дивиться на Підопригору, що з •горбинками наближається по берегу Під тим чіпким поглядом Танасові ноги, які

йшли собі, йшли, зненацька зупиняються, мовби вгрузають у теплий пісок

— О, ти ніде не пропав,— здивовано озивається дядько Овдій. Наче сподівався, що таки пропав, а тепер навіть розчарований.— Там батьки за тобою побиваються.

— Ось я,— каже Танас хрипко, бо раптом пересохло в горлі. Дядько Овдій такий умілець, що, здається, зловить рибу й

там, де перестала водитися з позаминулого року. І в ятір йому стільки йде карасів та пліток, линів та коропів, скільки іншому рибалці, може, за цілісіньке літо не зловити.

Дядько вже давно обіцяв Підопригорі покатати на човні аж там, де килимом по воді виткалось латаття біле, де неподалік зорять у небеса розплющеними очима глечики жовті. Може, тому ноги і вгрузли в пісок, що Танасові згадалась дядькова обіцянка?

— Сідай, провезу,— нарешті, зладнавши снасті, сказав Овдій.

Зраділий Підопригора кинувся до човна, та дядько спинив його владним помахом руки:

— Оте зілля не бери з собою, тільки заважатиме, а тут і так нема де повернутися. Залиш у березі, ніхто не зачепить.

Підопригора слухняно сховав своє багатство у верболозах, а сам скрадливо ступив у човен.

— От і гаразд,— обізвався дядько, коли вже пливли по блакитному плесу, де ще зовсім недавно стояла сумна чапля на одній нозі.— Ніхто не зачепить, будь певен. То ще багато маєш назбирати, щоб послали до Чорного моря?

— Багато,— відказав Підопригора.— За літо встигну. Ні в кого нема стільки квитанцій; як у мене. —

— Квитанції, кажеш? — примружився дядько.— А чи від квитанцій є якийсь толк? Ото, бачу, вдався ти в своїх батька-матір, їм би теж зілля збирати в лузі разом із тобою.

— А я від них і навчився,— мовив Підопригора, нітрохи не гніваючись на дядька, який чи буркотів завжди, чи шпетив когось, чи безпричинно гнівався — таку вже вдачу мав.

Посеред ставу човен од дядькового необережного руху гойднувся різко, й Підопригора злякано схопився руками за дошку-поперечку, на якій сидів.

— А ти, знахарику, хоч плавати вмієш? — поспитав дядько і, прочитавши в очах Підопригорй, що не вміє, крутнув кучматою головою: — Й до плавання не судний, бач! Усе з квіточками та пташками бавишся? А хочеш, я тебе вмить навчу плавати?

— Вмить? — не повірив Підопригора — Отак відразу й попливу? .

— А попливеш! — пообіцяв дядько Овдій і зайшовся дрібненьким сміхом.— Ось це створіння бачиш? — І, загальмувавши веслом, спинив човен'біля великої трипелюсткової квітки, що росла з-поміж шпичакуватих стебел, покритих живими зазубнями— Правда, красива з хороби?

— Красива,— згодився Підопригора, розглядаючи білу квітку, що свіжо поблискувала. Поряд із нею бубляшок молоденький ось-ось мав розпукнутись, уже одна пелюстка навіть напіврозплющилась.

— Водяний різак,— сказав дядько і, підваживши той шпичастий кущ веслом, обережно взяв рукою слизькі стебла, розглядав зацікавлено.— Красивий, авжеж, а й він живу кров любить.

Примруживши, поглянув на Підопригору, що оторопів од почутих слів, і поманив Танаса ближче до себе.

Коли той нахилився, показав пальцем на листя: бачиш?

Різак як різак, подумалось Підопригорі, який раніше й не приглядався до цієї рослини.

— Е-е, та що ти знаєш,— буркнув дядько Овдій і сколупнув нігтем невеличкий пухирчик, що сріблясто здимався на листку.— А тепер подивись...

Там, де щойно був пухирчик, непорушно застигла якась водяна кузочка.

— Ось так,— зловтішно мовив дядько.— Красивий різак, нічого не скажеш. І зацвів славно, що залюбується отакий, як ти, Танасе. А він, оцей різак, гадаєш, росте з води, тягне соки з мулу? Де там! Він, Танасе, їсть отаких комашок, з них і живе!

Голос бринів так, наче дядько радів із хитрого та хижого різака, з його спритності. Підопригора вірив і не вірив, та, либонь, дядько не брехав, бо, сколупнувши другий пухирчик на листі, Танас побачив іще одну комаху, теж неживу. З раптовим острахом, із наглою відразою опустив гостробокий кущ на воду — й поки віддалялись, не спускав погляду, наче хижий різак міг слідом за човном кинутись.

Пливли попід стіною очерету, посеред якого чулось булькання якесь, шелепання, шурхотіння, писк скрадливий. Розітнувши повітря, над самісінькими головами пронісся табунець чирків-свистунків, і

Підопригора метким оком устиг запримітити зелений та каштановий кольори на головах, білі зісподу їхні стрімкі тіла, бурі кільцюваті смужки на шиї.

— Шкода, нема дробовика,— мовив дядько Овдій, коротко зиркнувши вслід табунцю.

— Стріляти в качок не пора,— нагадав Підопригора,— Чирки ще на гніздах сидять.

— А хай сидять, чи я не даю? Ось тут вони й кубляться, можеш поглянути, коли охота.

Ніс човна проткнув очерет, і з купини, поросло́ї лепехою, сосонкою та жовтцем, дядько Овдій повільним рухом дістав яєчко, що видавалось несправжнім у його грубій пригорщі.

— Чирки відклали... Ще тепле, видно, качка недавно злетіла з гнізда. Якби раніше, то можна б випити, а таку ньому вже каченятко бовтається живе.

І коли поклав яйце назад, і коли вже випливли з очерету, то Підопригора почувався так, мовби завинив перед тією дикою качечкою, яку зігнали з гнізда і яка десь зараз побивається в тузі. І вже не хотілось плисти з дядьком Овдієм ген до потой-бережної заводі, де так рясно порозцвітало жовтих глечиків та білих лілей.

— То коли ж ти весь приворотень визбираєш? — по мовчанню обізвався дядько.— Поїдеш до Чорного моря чи, може, хтось випередив тебе, га? — І, не чекаючи відповіді, розсипав дрібушки глухуватого сміху.— Ой, Танасе! Не рік і не два доведеться никати по ярах та балках, щоб усе зілля позбирати, щоб дали тобі вдосталь квитанцій.

— А чого там, назбираю,— мовив Підопригора, чудуючись із дядькової недовіри.

— Ти б у мене повчився рибу ловити. За тиждень і грошей вторгував би на путівку. Хочеш?

Підопригора ніяково всміхнувся і не відповів. До риби не мастак, та й хіба в районній аптеці приймають линів чи щук? Там приймають ромашку, полин, деревій, конвалії. І коли Підопригора з батьком приїжджає здавати цвіт, листя чи корінці, то Танасові весь час кажуть, що він — попереду всіх, що й переможцем скоро стане, коли постарається.

Дядько Овдій запливає в рогіз і, роздягнувшись, ставить ятір. Довго бабляється, а коли залазить у човен, то — зі злиплим смолистим волоссям на голові, обібравшись у ряску та кушир — схожий на мокрочубого сома. Підопригора не втримується і пирскає зо сміху. Дядько вибалушується на Танаса:

— Чи ти не реготайликів об'ївся? Ось стривай лишень, я тебе зараз навчу плавати.

Великий, грізний, він ступив уперед, і не встиг Підопригора отямитись, як корчуваті дядькові руки вхопили його й пожбурили у став. Тепла вода зімкнулась над Танасом, і, тону-чи, він гріб руками й ногами, щоб виборсатись на поверхню. Розплющеними від жаху очима бачив зеленкувато-збовтане світло, розсіяне у воді, і, одчайдушно рвонувшись усім тілом, випірнув. Яскраве сонце вдарило прямісінько в душу. Танас намагався вхопитись руками за саме повітря, що випорскувало, не давалось, він зіпав, бо серце розривалось у грудях і не було чим дихати. І тоді на коротку мить побачив дядька Овдія. Дядько стояв у човні спиною до сонця, а тому весь видавався чорним.

Підопригора знову пішов під воду, що потягла на дно, але тепер Танас уже вірив, що зможе виборсатись, а тому гріб руками й ногами так, наче опинився не у воді, а в полум'ї пекельному...

Вдруге випірнувши, Підопригора відчув, що таки пливе в напрямку до човна, що ось-ось дотягнеться рукою. Зробивши останнє зусилля, сягнув лівою рукою корми, та пальці, шкрябнувши по просмоленій дошці, спорснули, і Танас знову пішов би на дно, якби не права рука, яка таки зуміла вчепитись.

Дядько Овдій і не ворухнувся, щоб допомогти. Уже не всміхаючись, стежив, як Підопригора тремткими руками держиться за > к >вен, як йому сіпаються губи, як на очах тремтять сльози. Зрештою, оговтавшись, Танас підтягнувся вгору і знесилено звалився в човен — теплий, пропахлий нагрітою смолою та рибою.

— Ну от,— сказав дядько Овдій.— Ати боявся. Думаєш, мене батько як учив плавати? Ото жбурнув у воду, коли я не сподівався. І виплив сам, а після того вже не боявся води. А для порядку він іще раз кинув мене у воду ген отам, за осокою тією...

Дядько рукою показав, де в давнину його вчили плавати. І Іроте Підопригора й не поглянув у той бік, не спускаючи з ()вдія перестрашених очей. І коли дядько зробив рух, наче намірявся знову схопити й кинути у став, Танас сахнувся, виставив перед собою гострі лікті й закричав пронизливим голосом:

— Не хочу! Не хочу плавати!

Луна ляснула над ставом предовгим батогом, і в очереті завовтузилося, залопотіло крильми птаство.

— Тю, навіжений!—вражено проказав дядько Овдій.— Та я ж для твого добра!

— Не хочу!

Танасові з горла виривався свистячий звук, наче там сичала молоденька гадючка. Ладен був кусатись, дряпатись, одбиватись і югами — хай тільки дядько Овдій спробує підступитись!

— Раз так,— гайда на берег! — сердито сказав дядько, беручи н руки весло.

Проте Підопригора не повірив—усе здавалося, що дядько хитрує, що знову обманом ухопить залізними пальцями й пожбурить. Поки човен пробирався через рогіз, щоб пристати до берега, він чатував кожен дядьків рух. І коли опинились на мілкому, Танас прожогом вистрибнув із човна, підстрибом дременув по воді, мовби за ним гнались.

— Тю, оглашенний! — торопів дядько, спідлоба дивлячись, як Танас вискочив на берег, як, спотикаючись, біжить.— Отакому дасть жаба цицьки, безпремінно дасть.

Спинився Підопригора аж біля того болітця, поросло плавуном та жабурником, де колись мало не півдня просидів, стежачи за чорногузом. Оглянувся — не видно ні човна, ні дядька Овдія. Протяжно схлипнувши, набрав у груди повітря і голосно, як тільки міг, закричав удалеч лугів і ставу, у сонячний простір перед собою:

— Різак ви, дядьку Овдій! Чуєте? Різак ви, дядьку Овдій! Різак! Різак! Різак!..

Страшне це слово лунало, здається, на весь білий світ, а Підопригора відчував гостру втіху: нехай усі довідаються правду про дядька Овдія, хай остерігаються, оминають його.

І хоч у душі й далі тремтів пронизливий острах, та поступово настрій врівноважувався, і знову день поставав перед ним у всій видимій красі,

поставав лагідний, добрий. Вже знову став помічати, які трави й квіти ростуть довкола. А ондечки не ота сама чапля стоїть на одній нозі, й воло її одвисло химерною торбою?

Підопригорі знову закортіло вистежувати сіру чаплю, бо цікаво, як вона вхитряється ловити рибу й ховати в торбину. Проте чапля, як на гріх, завмерла непорушно. Мабуть, сита, мабуть, наклювалася дрібноти тоді, коли Підопригора блукав у балці побіля гайка.

Танас бере у верболозах свої мішечки з назбираним цвітом і, несучи на плечах усі ті пахощі, весь дурман паморочливий, поволеньки йде через луг. А луг стеле під ноги м'який килим, гаптований буйноквіттям, і кожна пелюстка усміхається своєю усмішкою, наче говорить Підопригорі щось найпотаємніше. І хлопець розуміє їхню мову, вона западає Танасові в свідомість і бринить там чистою струною.

За лугом, на горбкуватій толоці, розлилося море деревію. Кошики з дрібненьким цвітом виткали живі полотна, понад якими гудуть бджоли, джмелі, дзижчать комахи, літають метелики, ластівки веретенисто довгасті,— і Підопригора, дедалі дужче поймаючись добрим настроєм, простує через оті полотна з деревію, наче під ноги йому вистелені не тільки на нинішній день, а й на завтрашній, і позавтрашній, на сьогорічне літечко дзвінке, на всеньке життя.